

ÖNSÖZ

Askerî strateji, tarih boyunca çoğu zaman büyük komutanların sezgileriyle açıklanan bir sanat olarak değerlendirilmiştir. Ancak savaşın doğasında yer alan belirsizlik, karmaşıklık ve çok boyutluluk, stratejik kararların yalnızca sezgiye bırakılmasını giderek daha sorunlu hâle getirmektedir. Günümüzde değişen güvenlik ortamı, askerî stratejinin aynı zamanda analitik, sistematik ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu eser, askerî stratejiyi yalnızca teorik bir tartışma alanı olarak değil, karar vericilere rehberlik edebilecek bir düşünme çerçevesi olarak ele alma amacıyla kaleme alınmıştır. Kitapta önerilen “sistem temelli askerî strateji modeli”, stratejiyi amaç, araç ve yöntem üçlemesinin ötesine taşıyarak stratejik çevre ve geri besleme mekanizmalarını da sürecin ayrılmaz parçaları olarak değerlendirmektedir. Bu yönüyle model, stratejiyi statik bir plan olmaktan çıkarıp dinamik ve öğrenen bir karar verme süreci olarak kavramsallaştırmaktadır.

Elinizdeki çalışma, kesin doğrular sunan bir “reçete” iddiası taşımamaktadır. Aksine amacı, okuyucuya karmaşık stratejik problemleri analiz edebileceği, sorgulayabileceği ve daha tutarlı kararlar üretebileceği bir zihinsel çerçeve kazandırmaktır. Bu yönüyle kitap, yalnızca bilgi aktarmayı değil, stratejik düşünme pratiğini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma katkı ve eleştirilerle kapsamının genişletilmesine açıktır.

Bu kitabın ortaya çıkışında, yirmi beş yıllık meslek hayatım boyunca farklı birlik ve karargâh seviyelerinde edindiğim tecrübeler, aldığım kurslar ile akade-

mik çalışmalarımın sağladığı teorik birikim belirleyici olmuştur. Taktik ve operatif seviyede edindiğim saha tecrübem ile stratejik seviyede yürüttüğüm planlama faaliyetleri, askerî stratejinin ancak bütüncül bir bakış açısıyla anlamlandırılabilceğini göstermiştir. Bu kapsamda ulusal güvenlik politikasının inşası üzerine yazdığım doktora tezimde kullandığım metodolojinin askerî strateji içinde geçerli olabileceği düşüncesi bu gayrete yönelmem için ilham kaynağı olmuştur.

Bu kitabın ortaya çıkmasında kendilerinden izin alamadığım için isimlerini paylaşmadığım değerli komutanlarımın rehberliği ışıktutmuştur. Konularında yetkinliğe sahip oldukları inancıyla görüşlerine başvurduğum başta Ahmet Demir, Bülent Erdem, Fehmi Bulut, Gökmen Erten ve Sabri Şehsuvaroğlu olmak üzere devre arkadaşlarımın ve meslektaşlarımın katkısı ilgili başlıkları zenginleştirmiştir. Altı yıl öğretim elemanlığı yaptığım Kara Harp Okulu'ndaki Harbiyelilerin soruları bölümleri şekillendirmiştir. Doç. Dr. Yücel Öztürk, Prof. Dr. Cenker Korhan Demir ve Dr. Ali Haydar Günday'ın akademik hayatıma olan destekleri ise çalışmayı akademik olgunluğa taşımıştır. İsmi paylaşmadığım ve paylaşmadığım tüm komutanlarıma, silah arkadaşlarıma, hocalarıma ve öğrencilerime teşekkür ederim. En çok teşekkürü ise iki yılı aşkın bir süre ortak zamanımızı geçirdiğim eşim Nilüfer Zeliha ile oğlum Yılmaz Kaan hak etmektedir. Onlara ayrıca minnettarım.

Ankara, Nisan 2026
Hakkı Bahadır Öztürk

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	17
TABLolar LİSTESİ	19
KUTULAR LİSTESİ.....	21
KISALTMALAR	23
GİRİŞ Savaş Makinesi Kullanma Bilimi ve Sanatı	27
 I. KISIM - STRATEJİNİN KAVRAMSAL VE TARİHSEL TEMELLERİ.....	43
Birinci Bölüm	
STRATEJİYLE İLGİLİ KAVRAMLAR: Tasarımın Somutlaştırılması	45
Politikadan Tekniğe Askerî Stratejiyle İlişkilendirilen Kavramlar.....	47
Politika-Yüksek Politika-Ulusal Politika	48
Strateji-Ulusal (Yüksek) Strateji.....	50
Askerî Strateji	53
Operatif Sanat-Taktik-Teknik	54
Savaş-Silahlı Çatışma-Muharebe-Harekât.....	60
Askerî Stratejide Kuvvet Hiyerarşisi ile İlgili Kavramlar	63
Askerî Stratejinin Mekânıyla İlgili Kavramlar.....	65
Operatif Seviyenin Unsurları.....	67
Beklenen Durum.....	68
Ağırlık Merkezi.....	68
Karar Noktaları.....	69
Harekât ve Gayret Hatları.....	70
Harekâtın Safhaları.....	71
Operasyonel Erişim	71
Tempo	71
Doruk Noktası	72
Risk	73
Bir Bilim Olarak Askerî Strateji: Strateji Çalışmalarına Bir Bakış	73

İkinci Bölüm

TARİHSEL BİRİKİM: Tecrübenin Yadsınamaz Katkısı	85
Klasik Dönem: Savaş Sanatının Doğuşu	87
Homeros ve Truva Savaşı.....	88
Asur Ordusu: Antik Çağ'da Savaş Makinesi	89
Tukidides ve Peloponezya Savaşı	90
Sun Tzu ve Savaş Sanatı.....	93
Savaş Makinesinin Usta Kullanıcıları	95
Büyük İskender.....	95
Kartacalı Hannibal.....	97
Jül (Julius) Sezar	99
Savaş Makinesi Kullanım Rehberinin Erken Dönem Örnekleri	102
Vegetius.....	102
Machiavelli	105
Nassaulu Maurice	107
Gustavus Adolphus	107
Montecuccoli.....	108
Saxe	109
Puységur.....	109
Lancelot	109
Maizeroy.....	110
Büyük Frederick.....	110
Lloyd.....	111
Bülow	111

Üçüncü Bölüm

DEVİRİMDEN GÜNÜMÜZE: Modernliğin Yükselişi.....	119
Modern Dönem: Savaş Biliminin Doğuşu.....	120
Napolyon Bonapart ve İhtilal Savaşları.....	121
Antoine-Henry Jomini	124
Carl von Clausewitz.....	125
Deniz Stratejisinin Yükselişi	130
Alfred Thayer Mahan.....	131
Julian Corbett.....	133
Prusya Ekolü'nün Sınanması: Birinci Dünya Savaşı.....	135
Liddell Hart ve Dolaylı Tutum.....	141
Hava Stratejisinin Doğuşu.....	143
Giulio Douhet	144
Billy Mitchell ve Hugh Trenchard.....	146
Alman Savaş Makinesi Sahnede: İkinci Dünya Savaşı	147

Dördüncü Bölüm

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ: Konvansiyonel Olmayan Stratejilerin Yükselişi.....	157
Nükleer Strateji	158
Gayrinizamî Harbin Yeniden Yükselişi.....	162
Mao ve Uzun Süreli Halk Savaşı.....	166
Vo Nguyen Giap: Gerilla Harbinin Başarılı Örneği	169

Che Guevara ve Askerî Odaklı Gerilla Stratejisi (Foco).....	171
Carlos Marighella ve Şehir Gerillası.....	173
Dördüncü Nesil Savaşlar.....	174
Yeni Savaşlar	176
Ayaklanmalara Karşı Koyma (AKK) Stratejileri	178
David Galula	178
ABD Yaklaşımı.....	180
Bütüncül (Holistik) Yaklaşım	182
Beşinci Bölüm	
SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEM: Askerî Devrim Arayışı	193
Takip Kuvvetleri Saldırısı (FOFA) ile Askerî Alanda Devrim (RMA).....	195
Ağ Merkezli Savaşım	199
Sistemler Sistemi.....	202
Etki Odaklı Harekât	203
Hızlı ve Kararlı Harekât	206
Çoklu Alan Harekâtı	207
Uzay Alanı	212
Siber Uzay Alanı.....	215
Elektromanyetik Spektrum (EMS)	217
Erişimi Engelleme/Bölgeden Men Etme (A2/AD)	220
II. KISIM - ASKERÎ STRATEJİ İÇİN ANALİTİK BİR MODEL.....	231
Altıncı Bölüm	
SİSTEM YAKLAŞIMI: Metodoloji Sorunsalına Bir Çözüm Önerisi	233
Nereye Varılacağına Tahayyülü: Beklenen Durum (Ends).....	234
Devletin Politik Amaçları	236
Askerî Stratejik Hedefler	241
Askerî Stratejinin Bileşenleri.....	243
Nasıl Varılacağına Tahayyülü: Sistem Temelli Askerî Strateji Modeli	248
Sistem Yaklaşımı Temelli Analitik Karar Verme Süreci	255
III. KISIM - ASKERÎ STRATEJİNİN BİLEŞENLERİ.....	271
Yedinci Bölüm	
DIŞ ÇEVRE: Kontrol Edilemeyen Ortamın Etkisi	273
Stratejik İstihbarat	275
Dış Çevre Bileşenleri	278
Düşman	278
İttifaklar, Koalisyonlar ve Askerî Örgütler	283
Siviller	287
Devlet Dışı Silahlı Aktörler.....	290
Jeostrateji ve Coğrafi Referanslar.....	294
Kara Alanı.....	297
Deniz Alanı.....	298
Hava Alanı.....	300
Uzay Alanı	300
Siber Uzay Alanı	301

Elektromanyetik Spektrum Alanı	301
Coğrafi Referanslara İlişkin Değerlendirme.....	302
Hava	305
Zaman	307
Uluslararası Bileşenler	310
Uluslararası Sistem ve Toplum	310
Uluslararası Hukuk.....	311
Sekizinci Bölüm	
İÇ ÇEVRE: Kontrol Edilebilen Değişkenler	321
Siyasi Karar Vericinin/Başkomutanın Kişiliği	322
Stratejistin Sınırları: Karar Verme Sürecinde Ön Yargılar	326
Stratejistin Sınırlarının Ötesi: Öngörü ve Askerî Deha.....	328
Bürokratik Yapı/Karargâh.....	332
Stratejik Kültür.....	334
Konsept.....	339
Doktrin, Eğitim, Liderlik, Teşkilat, Malzeme, Askerler ve Tesisler (DELTMAT).....	341
Doktrin	342
Eğitim.....	344
Liderler (Ast Birlik Komutanları).....	348
Teşkilat.....	351
Malzeme.....	354
Askerler.....	356
Tesisler	358
Muharebe İçin Teşkilatlanma, Tertiplenme ve Konuşlanma	360
Harp ve Harekât Prensipleri.....	363
Hedef.....	364
Taarruz	364
Sıklet Merkezi.....	365
Kuvvet Tasarrufu	366
Gayret Birliği (Emir-Komuta Birliği)	366
Manevra	368
Baskın (Sürpriz).....	368
Emniyet.....	369
Sadelik	370
Moral.....	370
Dokuzuncu Bölüm	
ARAÇ OLARAK ASKERÎ GÜÇ: Makinenin Motoru	381
Ulusal Politikanın Gerçekleştirilmesinde Askerî Güç	382
Askerî Güçle İlişkili Kavramlar.....	385
Ne Kadar Askerî Güç?	388
Askerî Hazırlık	390
Diğer Güç Unsurlarının Askerî Güce Etkisi	393
Politik Güç.....	394
Ekonomik Güç	396

Sosyal Güç	398
Ulusal Gücün Doğal Unsurları: Nüfus- Coğrafya-Doğal Kaynaklar	401
Bilimsel ve Teknolojik Güç	402
Operatif ve Taktik Seviyelerde Askerî Güç Araçları	408
Komuta ve Kontrol	409
Manevra	412
Ateş Desteği	413
Beka	413
Hareket Kabiliyeti	414
Bilgi Harekâtı	415
Muharebe Hizmet Desteği	417

Onuncu Bölüm

YÖNTEM: Kullanma Seçenekleri.....	427
Askerî Gücün Diğer Aktörlerin Davranışları Üzerindeki Etkisi	430
Tepki Vermek	431
İkna Etmek	432
Şekillendirmek	433
Askerî Kuvvetler ve Yetenekler	434
Kara Kuvvetleri	434
Deniz Kuvvetleri	437
Hava Kuvvetleri	439
Özel Kuvvetler	441
Uzay Yetenekleri	443
Siber Uzay Yetenekleri	444
Elektromanyetik Spektrum Yetenekleri	447
Bilgi Tabanlı Yetenekler	448
Askerî Kuvvet ve Yeteneklerin Yönteme Dönüştürülmesi	450
Nükleer Savaş	452
Savaş ve Stratejik Ayrışmalar	454
Taarruz-Savunma	456
Kümülatif-Dizgesel	457
Doğrudan Tutum-Dolaylı Tutum	458
Etkisel-Tepkisel	458
Simetrik-Asimetrik	459
Manevra-Yıpratma	459
İnatçı-Akıncı	460
Standart-Özel	461
Savaş Dışı Harekât	462
Doğal Afet Yardımı	463
Barışı Destekleme	463
Güvenlik Harekâtı	464
Savaş Dışı Tahliye	465
Silahların Kontrolü	465
Uyuşturucu ile Mücadele	466
Terörle Mücadele	466

Kuvvet Gösterisi.....	467
Ayaklanmayla Mücadele.....	468
Taktik Akın ve Saldırıları.....	468
İş Birliği	469
SONUÇ: Savaş Makinesini Kullanmak	479
KAYNAKÇA.....	489
DİZİN	511

GİRİŞ

Savaş Makinesi Kullanma Bilimi ve Sanatı

Varlığın koşulu, karşıtlarıyla çatışabilme yetisine sahip olmaktır. Sadece çatışmalardan zaferle ayrılanlar köklerini koruyup dallarını geleceğe salabilme şansına sahiptirler. Bu bağlamda Herakleitos (M.Ö. 540-480) savaşı 'her şeyin atası' olarak nitelendirmiştir. Geçmişte yaşanan savaşlar bugünümüzü nasıl şekillendirdiyse hâlen yaşananlar da geleceğimizi şekillendirecektir. Bu çıkarım her savaşa kendi gerekçesini yaratma şansı verir. Bu gerekçe çoğu zaman tarafların kendi konumlarını ahlaki bir zeminde meşrulaştırma çabalarından beslenir ve Büyük Atatürk'ün hayati ve zorunlu kalınmadıkça bir cinayet olarak nitelediği savaşa meşruiyet sağlar.

Bununla birlikte şiddeti insanın yaratılışıyla özdeşleştirmenin ve Hobbes'un "herkesin herkese karşı olduğu (*bellum omnium contra omnes*)" söylemini doğa durumu (state of nature)^[1] olarak nitelendirmenin genel kabul gördüğü bir ortamda savaşmak için haklı bir neden arayışına gerek de yoktur. I. Dünya Savaşı sonrasında Uluslararası İlişkiler disiplininin ve Soğuk Savaş Dönemi Barış Araştırmaları alt-disiplininin ortaya çıkışına neden olan savaş karşıtı girişimler bir tarafa konulduğunda insanlığın savaşma düşüncesine aşılandığı kabul edilebilir. Tarihin başladığı sıfır noktasında hangi amaca hizmet ederse etsin savaşmanın olağan hatta törensel bir eylem olduğu bulgusu ile kıyaslandığında günümüzde artık kutsanmasa da savaşa karşı kolektif bir duruşun olmadığı da gözlemlenmektedir.

Kant'ın "Ebedi Barış" idealinin hâlen ütöpik olarak nitelendirilmesi devletlerin ölümcül silahlara sahip askerî örgütler için önemli kaynaklar ayırmasını

makul kılmalıdır. Kitabın başlığında yer alan “savaş makinesi” ifadesi bu tür örgütleri tasvir etmek amacıyla kullanılan bir metafordan esinlenerek kullanılmıştır. Bu benzetmenin içinde geçtiği anekdot, Almanların 22 Haziran 1941’de Sovyetler Birliği’ne taarruza başladığı Barbarossa Harekâtı sırasında üst düzey bir Sovyet karargâhında yaşanmıştır.^[2]

Karargâhta yapılan toplantı sırasında sahadan gelen ilk haberler birliklerin tam bir kafa karışıklığı yaşadığını ve işlerin oldukça kötü olduğunu göstermektedir. Birkaç saat sonra yeni haberler karşısında toplantıda bulunan Sovyet generalin ağzından “işler biraz hafifledi” ifadeleri dökülür. Toplantıda bulunanlar “Hafifledi derken neyi kastediyorsunuz?” diye sorarlar. Generalin bu ifadeyle amacı, astlarının cesaretini veya mesleki yeterliliğini sorgulamak değildir. General’in kastettiği, savaş makinesinin gerçekten işlediğidir. Büyük insan topluluklarının koordineli hareketine eşlik eden karmaşıklığa, sürtüşmeye ve ataletle rağmen gerçek savaş söz konusu olduğunda yirmi yıldır büyük ölçüde atıl duran, kilit parçaları çıkarılmış gıcırdayan bir makine iki yıldır ince ayar yapılmış ve çalışan bir makineye [Alman Ordusu] karşı homurdanıyor, harekete geçiyordu.

Bu anekdot, savaşın yalnızca teknik kapasite değil aynı zamanda koordinasyon, organizasyon ve moral unsurlarının birleşimiyle işleyen bir sistem olduğunu göstermektedir. Bu anekdottan yıllarca önce Büyük Atatürk de silahlı kuvvetleri bir makine olarak tahayyül etmiş, makineye hareket veren gücün esasen manevi değerler olduğunu ifade etmiştir.

Orduya hareket veren araç, ordu makinesini oluşturan canlı organların zihinlerindeki güç ve kanlarındaki ruhtur. Bu zihinlerde ve bu kanlarda gereken kuvvet ve akım hızı bulunmazsa makine durur ve başka hiçbir güç onu işletemez. (Büyük Atatürk)

Savaşların biteceğine dair bir gösterge bulunmadığına göre, bir ulusun bekasını sağlamak için her zaman hazır bulundurulması gereken bir savaş makinesine ihtiyaç vardır. Silahlı kuvvetlerin barış zamanından itibaren nasıl hazırlanacağı ve savaşta nasıl kullanılacağı arayışı, hareket tarzlarının üretilmesini ve aralarından en rasyonel olanın seçilmesini içeren bir karar verme sürecini gerektirir. Gerek bu süreç ve gerekse süreç sonunda elde edilen nihai çıktı askerî stratejidir.

Askerî strateji elbette barış zamanında da politik hedeflerin elde edilmesinde kullanılmaktadır ancak daha çok savaşta zafere götüren yol olarak bilinmektedir. Öyleyse askerî strateji, barış döneminde de işe yarayan ancak asli görevi savaşta zafer kazanmak olan savaş makinesini inşa etme ve kullanma rehberidir.

Zaman her şeyi değiştirdiği gibi silahlı kuvvetlerin faaliyet göstereceği savaşın karakterini de değiştirmiştir. Ancak değişen; savaşın organize şiddet, rakiplerin